

Dr. W. Aalders

Christus Koning

Want Hij moet als koning heersen, totdat Hij al zijn vijanden onder zijn voeten gelegd heeft.

1 Corinthiërs 15: 25

Wanneer er in het Nieuwe Testament staat, dat Christus als koning moet heersen, om de heerschappijen, machten en krachten te ontronen, dan zal dat toch ook betekenen, dat de gemeente van Jezus Christus daarin door haar Heer gemobiliseerd wordt. Zij zal tegenover de demonische bedreigingen een geestelijke weerbaarheid in acht moeten nemen en tot een strijdende gemeente moeten worden.

In de allereerste plaats zal dat voor haar inhouden, dat zij nadrukkelijk stelling neemt tegen de bewuste of onbewuste messiaanse pretenties van de natuurwetenschap en de techniek. Nooit ofte nimmer kan de komst van het Godsrijk afhankelijk zijn van het kennen en kunnen van fysici en technici. De betekenis en waarde van de natuurwetenschappelijke ontwikkeling is maar betrekkelijk, ondergeschikt en beperkt. Er zijn waarachtig wel belangrijker dingen! Een ontuchtering ten opzichte van de dwaas opgevoerde verwachtingen, die de mens aan de wetenschap en de techniek verbonden heeft, is een zaak van het grootste gewicht. Niets kan meer meewerken om het gevaar van de demonisering van de natuurwetenschap te keren, dan haar ontroning in het menselijk hart!

In de tweede plaats zal de christelijke gemeente ernaar moeten streven en ervoor moeten pleiten, dat de mogelijkheden en energieën, die door de wetenschap en techniek zijn vrijgekomen en nu ter beschikking staan van de mens, geestelijk geordend worden; dat zij ondergeschikt en onderworpen worden aan geestelijke en zedelijke beginselen en waarden. Zij zal er zich voor moeten inzetten, dat de technische vooruitgang gebruikt wordt in overeenstemming met de eisen van recht en gerechtigheid, van waarheid en liefde. Zij zal ertegen moeten protesteren, dat het technisch kunnen alleen maar wordt aangewend om de welvaartsgrens te verhogen en de welvaart op te voeren. De zin van het leven is niet genot, weelde en verzadiging van de steeds groeiende verlangens en begeerten. De zin van het menselijk bestaan is geloof, hoop en liefde. En wat baat het de mens zo hij de gehele wereld wint, en schade lijdt aan de ziel?

In de derde plaats zal de christelijke weerbaarheid tegenover al deze demonische bedreigingen van het moderne leven zeker ook met zich mee brengen een zekere onthouding en ascese. Niet dat de distantie, die de christen tegenover de luxe en rijkdommen, die als een onuitputtelijke stroom uit de hoorn des overvloeds van techniek en industrie voor ons uitgestort worden, in acht neemt, een veroordeling zou betekenen van het

Inhoud

Meditatie	81
Het christelijk geloof en de politiek (VIII)	82
De Wijsheid van Salomo (I) Dr. H. Klink, Hoornaar	
De ketterij van de orthodoxie (II, slot)	84
Dr. P. de Vries, Waarder	
Klassiek Licht (X)	86
"Gereformeerde Katholiciteit" (II, slot)	
Dr. J.G. Barnhoorn, Nunspeet	
Een zigeunerjongen	88
Wat ware liefde vermag!	
A. van Driel-van Houwelingen, Hoornaar	
Korte berichten	88

Woord van Dr. H.F. Kohlbrugge (1803 - 1875)

Welk een majesteit en heerlijkheid verkondigt de hemelvaart van Christus ons en welk en machtige troost schenkt zij allen, die in Zijn Naam geloven, die op Hem hopen!

goede van de schepping. Zij is echter wel zeer bepaald een daad, waarin zij er getuigenis van aflegt, dat de mens bij brood alleen niet leven zal, maar bij alle woord dat uit de mond van God uitgaat. Tegenover de vaak monsterachtige eenzijdigheid van de mens, die het goede van deze aarde inzwelgt en vergeet dat de mens geestelijk gericht is, stelt de christen een compenserende eenzijdigheid. De eenzijdigheid, waarmee hij tegenover de vermaterialisering, het geestelijke en zedelijke leven accentueert.

De invloed die van zulke weerbare en gemobiliseerde christenen kan uitgaan, is niet te onderschatten. De druk van de geest des tijds mag groot zijn, toch kan de houding van enkelingen beslissend wezen.

Het koningschap van Christus, dat zich manifesteert in de geloofsbewuste christenen, is echter slechts een zwak facet van Zijn eigen regime. Het koningschap van Jezus is wezenlijk méér dan wat daarvan tot

openbaring komt in menselijke moed, trouw en strijd. Hij is immers de Opgestane, die op de Paasmorgen alle demonieën verbroken heeft en de armzalige trawanten van de boze heerschappijen sidderend deed wegvluchten.

Met die goddelijke opstandingsmacht heerst Hij ook nu nog over de geschiedenis en waakt Hij over de komst van het Rijk. Uiteraard is dat hemelse regiment voor ons een verborgenheid. Maar het geloof, dat de opgestane Heer kent, weet dat revoluties, aardbevingen, oorlogen, sociale woelingen, cultuurverval en wat zich meer in de geschiedenis afspeelt, geen redeloze en grille toevalligheden zijn, maar de weëen die de komst van het Rijk begeleiden. In en door dat alles ploegt Christus de oude schepping om met diepe voren en zaait Hij het zaad van het Evangelie in de volkerenwereld.

(Uit: *De hemel is rood*, blz. 87 - 89)

Het christelijk geloof en de politiek (VIII)

De Wijsheid van Salomo (I)

De traditie waarin het boekje staat

De *Wijsheid van Salomo* is naar alle waarschijnlijkheid geschreven rond 30 voor Chr. in Alexandrië in Egypte. De auteur is onbekend. Het boekje is heel anders van opzet dan de *Wijsheid van Jezus Sirach* dat anderhalve eeuw eerder in Israël geschreven werd. Zeker als het gaat over het koningschap. In het vorige nummer zagen we dat de wijsheidsleraar Jezus Sirach nauwelijks aandacht geeft aan de voormalige koningen van Israël. In het boek wordt ook niet gesproken van een messiaanse verwachting en al zeker niet van een verwachting van de zoon van David. Het is de

wijsheid die regeren moet, vanuit Sion en over de hele wereld. Dat gebeurt als de volkeren zich scharen rondom de wet van God en de wijsheid die daarin gelegen is erkennen.

In de *Wijsheid van Salomo* gaat het expliciet over een koning. De koning die in het boekje geschetst en aangeprezen wordt, is bedauwd met wijsheid en hij heeft Gods gerechtigheid lief. Zo alleen is hij tot zegen van zijn onderdanen.

De schrijver van dit merkwaardige, maar mooie en belangrijke boekje, sluit dus in zijn denken niet alleen aan bij de wijsheidstraditie (waarin ook Jezus Sirach stond), hij weet zich ook te staan in de traditie van de profeten, vooral die van de profeet Jesaja. Heeft Jesaja niet voorzegt dat er een koning zou komen, op wie de Geest van de wijsheid en van verstand rust, de Geest van raad en sterkte, de Geest van kennis en vreze des HEREN!?

De auteur sluit ook aan bij de geschiedboeken van het Oude Testament, met name bij het boek Koningen, dat in de eerste hoofdstukken vertelt van de troonopvolging van David door Salomo. Het is namelijk vooral Salomo die voor de schrijver van dit boekje een lichtend voorbeeld is. In hem, Davids zoon, worden de contouren zichtbaar van de ideale koning, die God aan Israël geven zou. Daarbij speelt vooral 1 Koningen 3 een belangrijke rol, het hoofdstuk waarin beschreven wordt hoe Salomo, nog aan het begin van

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Dr. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout, Drs. H.J. Lam en Dr. M. Verduin.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementsprijs: € 24,- per jaar

Adreswijziging en abonnementen: gm.v.ommen@kpnplanet.nl

Administratie: Baron Bentinckstraat 51, 7731 EK Ommen

tel. 0529 456729, Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of

Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

zijn koningschap, in Gibeon de Here God vraagt niet om rijkdom of eer, maar om wijsheid, zodat hij "in staat zal zijn dit talrijke volk te richten." Het antwoord van de Here God luidde: "Omdat u dit gevraagd hebt (...), zie Ik doe naar uw woord; zie, Ik geef u een wijs en verstandig hart, zodat uws gelijke voor u niet geweest is, noch na u zal opstaan" (1 Kon. 3: 11-13). In deze houding en dit optreden van Salomo ziet de schrijver van *de Wijsheid* iets oplichten van de ideale, wijze koning, die Israël verwachten mocht.

De èchte rechtvaardige in deze wereld

In de eerste verzen van *Wijsheid van Salomo* roept de schrijver de koningen op om gerechtigheid te betrachten. Daarin ligt hun eigenlijke taak. Zij kunnen dat alleen doen als zij in hun binnenste zuiver, als zij oprecht zijn en de Geest van God de ruimte geven om zijn werk in hen te doen. Dit is een eerste voorwaarde voor een zegenrijk bewind.

Het merkwaardige is nu dat de schrijver voordat hij Salomo ten tonele voert als het grote voorbeeld van een dergelijk koningschap, er eerst bij stilstaat hoe het de rechtvaardige, de wijze, in deze wereld zal vergaan. Hij schetst hoe de rechtvaardige veracht en op den duur gedood wordt. Hij is in het zoeken naar gerechtigheid een eenling. Anderen houden op geen enkele manier rekening met God, ook de machthebbers niet. Zij houden alleen rekening met hoe zij in deze wereld vooruit kunnen komen en hun lusten kunnen botvieren. Voor hen vormt de rechtvaardige, alleen al door zijn bestaan, een levende aanklacht. Zij beschuldigen hem ervan dat hij nutteloos is en een lastpak, omdat hij hen herinnert aan de wet van God en hen probeert duidelijk te maken dat hij God kent en zich bovendien een 'knecht des Heren' noemt. Zij willen wel eens zien of hij, als zij hem op de proef stellen, nog zo zeker van zijn zaak is: "Als de rechtvaardige werkelijk Gods zoon is, zal Hij hem namelijk wel beschermen en redden uit de hand van de goddelozen." Ze willen het wel eens zien of hij zachtmoedig blijft en zijn vertrouwen op God stelt, als ze hem folteren en vernederen. Deze verzen doen sterk denken aan Jesaja 53, het hoofdstuk over de lijdende knecht des HEREN.

Daarbij heeft de rechtvaardige wijze zijn hoop gevestigd op God, die hem recht zal doen, want: na zijn dood, in de eeuwigheid, zo laat de schrijver van *de Wijsheid van Salomo* zien, worden de rollen omgedraaid. Dan zullen de onrechtvaardigen beseffen wat ze gedaan hebben: zij verachtten hem en zie, nu blijkt dat de rechtvaardige tot Gods zonen gerekend wordt en dat hij na beproefd te zijn, grote weldaden

ontving, terwijl zij dwaalden en de weg van God niet kenden. "Want wie wijsheid en tucht veracht, is ongelukkig", zo luidt de conclusie. God blijkt de garant van de gerechtigheid, zelfs over de dood heen.

De compositie van het boekje

Van hoofdstuk 6 tot 10 beschrijft de auteur van *Wijsheid van Salomo* hoe, in tegenstelling tot de onrechtvaardige machthebbers, de wijze koning zal regeren. Deze tweedeling van de eerste tien hoofdstukken is opvallend. Wellicht is het toch mogelijk te achterhalen waarom de schrijver zijn boek zó gecomponeerd heeft.

Het helpt ons wanneer we bedenken dat de auteur bekend was met het werk van de Griekse wijsgeer Plato (427 – 347), wiens werk in de Hellenistische wereld van grote invloed was, zeker in Alexandrië. Uit meerdere teksten in de *Wijsheid van Salomo* blijkt deze bekendheid met Plato.

Een van de belangrijkste werken van deze Griekse filosoof was de *Politeia*. Dit geschrift is, de naam zegt het al, een boek over de Staat, over de politiek, over de ideale staatsman. In dit boek treffen we een soortgelijke indeling aan als in de *Wijsheid van Salomo*. De centrale vraag in de *Politeia* is of gerechtigheid en geluk samenhangen of niet. Anders gezegd: is de rechtvaardige gelukkig, ook als hij vanwege de rechtvaardigheid lijden moet en alles verliest, of is de onrechtvaardige gelukkig, die als hij de kans krijgt er door een huichelachtig leven voor zorgt dat de mensen hem respecteren, terwijl hij zich aan alle kanten bevoordeelt. Plato gaat, op grond van een dichtregel van Sophocles, – die in een van zijn tragedies zegt dat het er niet om gaat rechtvaardig te *schijnen*, maar het daadwerkelijk te *zijn* – zo ver dat hij stelt dat de echte rechtvaardige pas dan blijkt werkelijk rechtvaardig te zijn als alle voordeel van zijn rechtvaardigheid hem ontvalt. Als hij voor de mensen als onrechtvaardig doorgaat en hem alle ongeluk van de wereld overkomt en hij zelfs met de dood gestraft wordt, dan blijkt bij zijn levenseinde of hij zijn lijden voor de rechtvaardigheid over heeft en dus *werkelijk* rechtvaardig is:

"Zo zal hem, die nochtans nooit enig onrecht beging, de ergerlijkste reputatie van onrechtvaardigheid te beurt vallen. Op die wijze moet hij, op het stuk van de rechtvaardigheid, de vuurproef doorstaan door te tonen dat hij zich niet laat ontzenuwen door kwade faam en haar gevolgen. Hij moet, integendeel, onwrikbaar blijven tot aan zijn dood, in schijn zijn hele leven lang een onrechtvaardige, maar in werkelijkheid een rechtvaardige. Zo kan men dan, wanneer ze beiden de uiterste grens bereikt hebben, de ene van de recht-

vaardigheid, de andere van de onrechtvaardigheid, over beiden een oordeel vellen, wie de gelukkigste is. (...) Zij zullen dus zeggen dat de rechtvaardige, in de gesteltenissen waarin ik hem afbeeldde, zal gezeseld, gefolterd en gekerkerd worden, dat men zijn ogen zal uitbranden, dat men hem tenslotte, nadat hij allerlei folteringën zal hebben doorstaan, zal kruisigen..."

Geloof en het hiernamaals

Wat Plato in de *Politeia* wil laten zien, is dat zó de werkelijk rechtvaardige, die "naar alle schijn, ook veel meer dan een rechtvaardige in de gunst van de goden staat", uiteindelijk gelukkiger is dan de onrechtvaardige, die een prachtig leven leidt. De gunst die de rechtvaardige bewezen is, bestaat daarin dat hij een geheim heeft leren kennen. Wat dit geheim inhoudt, laat Plato op het eind van zijn boek zien, in de 'mythe van Er'. Daarin wordt verteld over wat er na dit leven gebeurt met de 'zielen' van degenen die hier geleefd hebben. Wat blijkt? De onrechtvaardigen hebben tijdens hun aardse leven ogenschijnlijk voordeel van hun manier van doen, maar heel verborgen is er iets gebeurd – iets heel ernstigs – zij hebben hun zielen schade toegebracht en moeten met die schade na de dood voortleven. Dat komt na dit leven aan het licht. De rechtvaardige gelooft deze mythe en houdt er in zijn lijden, door zijn hoop aan vast. Dat geeft hem standvastigheid om de vuurproef te doorstaan. God is de garant voor de orde, waaraan hij heeft vastgehouden – over de dood heen.

Veelzeggend is dat Plato op het laatst van zijn boek aangeeft dat degene die in het leven geleden hebben, gelouterd zijn: zij weten de goede keuze te maken. Als zij nog eens hun eigen bestemming uit mochten kiezen op aarde, zouden zij niet kiezen voor een leven van luxe en onrecht. Dat vervormt de ziel. Degene die geleden heeft en gelouterd is, kiest liever het eenvoudige, vrome leven dan het andere. Hij heeft zijn ziel gered. Keer op keer laat Plato zien dat daarvoor wel een goddelijk ingrijpen nodig is en dat het erom gaat dat de rechtvaardige iets gezien heeft van de hemelse gerechtigheid.

Als Plato in het eerste gedeelte van zijn boek dit thema heeft vastgesteld en hij verteld heeft van de

dood van de rechtvaardige, gaat hij in het vervolg van de *Politeia* in op de vraag hoe de ideale staatsman eruit ziet. Het is degene die niet alleen rekent met deze wereld, maar degene die iets van de goddelijke orde die op de achtergrond van de wereld aanwezig is, geschouwd heeft en zich daardoor laat leiden. Hij bootst de goddelijke wereld zo goed en zo kwaad als het kan hier op aarde na. Keer op keer geeft Plato aan, dat wat hij schetst, op aarde nauwelijks te vinden is, als het al te realiseren is. Want welke mens kan zo een leven opbrengen?

De zoon van David

Het is overduidelijk dat de schrijver van de *Wijsheid van Salomo* Plato gekend heeft, zoals dat ook gold voor Philo, die een zestigtal jaar later in hetzelfde Alexandrië hem keer op keer citeert. Het opvallende is nu dat de *Wijsheid van Salomo* min of meer dezelfde thema's aansnijdt als in de *Politeia* gebeurt. Ook in de opbouw zijn parallellen. Eerst gaat het over de lijdende, die vasthoudt aan de gerechtigheid en daarna over de werkelijk goede staatsman. Bij Plato heeft deze iets gezien van de andere werkelijkheid die bij God is en hij laat zich daardoor leiden.

De onbekende auteur van de *Wijsheid van Salomo* kan op grond van de openbaring aan Israël de thematiek van Plato opnemen en tegelijk veel concreter zijn en meer zeggen. Een staatsman zoals Plato die schetste, kende men in Israël al lang. Heeft niet Salomo voorafgaand aan zijn koningschap God om wijsheid gevraagd? Heeft hij geen tempel gebouwd? En heeft hij geen wijsheidsboeken geschreven? Had Israël geen rust in de tijd dat hij regeerde? En: lag dat niet geheel en al aan de belofte en aan de gave van de Geest die Salomo geschonken werd? En vooral: leefde in Israël niet de verwachting van zo'n koning die afhankelijk van God het Koninkrijk van God op aarde realiseren zou? Deze Zoon van David zou zijn volk leiden en een nieuwe tempel bouwen. Hij zal in het spoor van Salomo gaan, begiftigd met de Geest van God.

In het volgende nummer kom ik hier op terug.

H. Klink, Hoornaar

De ketterij van de orthodoxie (II, slot)

De canon en de geloofsregel

De visie van Bauer en Ehrmann dat in de christelijke kerk de ketterij aan de orthodoxie is voorafgegaan, is verbonden met de stelling dat de canon een creatie is

van de vierde eeuw. Opnieuw geldt dat het Nieuwe Testament zelf en het getuigenis van de apostolische vaders niet serieus wordt genomen. In ons vaderland heeft dr. Herman Ridderbos er in zijn studie *Heilsges-*

schiedenis en Heilige Schrift op gewezen dat de vorming van de nieuwtestamentische canon samenhangt met de afsluiting van de heilsgeschiedenis in de dood, opstanding en hemelvaart van Christus. De apostolische kerk heeft niet alleen deze gebeurtenissen overgeleverd, maar ook gezaghebbend geïnterpreteerd. Daarin hebben de apostelen eenzelfde functie als de oudtestamentische profeten. Dit verband tussen profeten en apostelen wordt in het Nieuwe Testament zelf gelegd. Dat verklaart dat het apostolisch getuigenis eenzelfde status kreeg als het Oude Testament.

Reeds in 2 Petrus wordt duidelijk dat de brieven van Paulus een afgeronde verzameling vormen die de status hebben van Heilige Schrift. Ook wie 2 Petrus aan de apostel ontzegt (een visie waartegen overigens gegronde argumenten zijn aan te voeren) moet erkennen dat het hierbij om een zeer oud getuigenis gaat. De combinatie van een tekst uit het Oude Testament en een woord van Jezus uit het evangelie naar Lukas in 1 Tim. 5: 18 vooronderstelt, dat dit evangelie als een heilig boek werd gezien dat in principe eenzelfde gezag had als Mozes en de profeten.

Met beroep op een getuigenis van de oudchristelijke schrijver Papias is wel beweerd dat heel lang de mondelinge prediking voorrang had boven de schriftelijk vastgelegde woorden. Dat is echter een onjuiste interpretatie van wat Papias stelt. Papias bedoelt te zeggen dat aan de informatie van ooggetuigen over gebeurtenissen grotere waarde moet worden toegekend dan aan schriftelijke getuigenissen. Dat laat ook zien waarom als vanzelf bij het verdwijnen van de ooggetuigen en vervolgens de generatie die de ooggetuigen had gekend, de grenzen van de canon zichtbaar beginnen te worden. Over twintig van de zeventwintig boeken van het Nieuwe Testament is nooit discussie geweest. En bij de zeven boeken waarvoor dit wel het geval is, geldt dat men niet in *alle* delen van de kerk van de canoniciteit van die boeken overtuigd was. In de vierde eeuw bereikte de kerk volledige eenstemmigheid over de omvang van de canon. Dat is iets anders dan dat de canon toen pas werd vastgesteld. De kerk van Rome heeft geen bijzonder aandeel gehad in de constatering van de uiteindelijke grenzen van de canon.

Het feit dat buiten de boeken van het Nieuwe Testament ook andere boeken in de samenkomsten van de kerk werden voorgelezen (zoals bijvoorbeeld *De Herder van Hermas*) wil nog niet zeggen dat men dit boek als een canoniek boek zag. Op zich betekent het feit dat het mocht worden voorgelezen niet meer dan dat het stichtelijke karakter werd erkend. Men beseft heel goed dat het hierbij om een geschrift ging dat

geen apostolisch karakter had.

Bij de erkenning van de grenzen van de canon had de onderkenning van het apostolische karakter zowel betrekking op de auteur (een apostel of iemand uit zijn directe omgeving) als op de inhoud. Deze inhoud is al heel vroeg in een geloofsregel weergegeven. Zakelijk stemt deze overeen met de *Apostolische Geloofsbelijdenis* zoals wij die kennen. Het geloof dat de levende God de Drie-enige God is, vloeit rechtstreeks voort uit het getuigenis van het Nieuwe Testament en vormt de kern van de ware lofprijzing van God.

Enige literatuur

The Heresy of Orthodoxy: How Contemporary Culture's Fascination with Diversity Has Reshaped Our Understanding of Early Christianity door Andreas J. Köstenberger & Michael J. Kruger met een woord vooraf van I. Howard Marshall, uitgave Crossway Books, Wheaton, Illinois 2010;

ISBN 978-1-4335-0143-2; pb 250 pp.; prijs \$ 9,99.

Dit boek, geschreven door een Southern Baptist en een presbyteriaans theoloog, vormt een krachtige en beargumenteerde weerlegging van de visie dat de ketterij aan de rechtzinnigheid voorafging. Er wordt aangetoond dat de verbreiding en bijval van deze visie niet op de wetenschappelijke kracht ervan berust, maar op de aansluiting bij het postmoderne levensklimaat.

The Cradle, the Cross and the Crown: An Introduction to the New Testament door Andreas J. Köstenberger, L. Scott Kellum & Charles L. Quarles, uitgave Broadman & Holman Academic, Nashville, Tennessee 2009, ISBN 978-0-8054-4365-3; hb. 954 pp. pp.; prijs \$ 59,99.

Deze inleiding is geschreven door twee hoogleraren verbonden aan het *Southeastern Baptist Theological Seminary* (Wake Forest, North Carolina) één van de zes theologische hogescholen die onder supervisie staat van de *Southern Baptist Convention*, en een hoogleraar van het *Louisiana College* (Pineville, Louisiana). In deze inleiding wordt onderstreept dat zowel Johannes als de synoptici zowel historici als theologen zijn. Bij Johannes springt het theologisch element bijzonder in het oog. Echter, Johannes is ook het meest gedetailleerd in het vermelden van chronologische en geografische gegevens. De auteurs gaan uit van een vroege datering van de brief aan de Galaten. Deze vroege datering maakt het gemakkelijker het portret van Paulus dat vanuit zijn brieven naar ons toekomt en het portret dat Lukas van hem geeft in Handelingen, met elkaar te combineren. De boodschap van Paulus is niet alleen gestempeld door het onderwijs van Jezus op aarde, maar ook door de verschijning van Christus aan hem op de weg naar Damascus in goddelijke en hemelse glorie. Dat betekent niet dat de boodschap van Paulus geen continuïteit kent met het onderwijs van Jezus op aarde. Evenals bij de andere apostelen het geval is, geldt voor Paulus in het bijzonder dat de ten hemel gevaren Christus hem door Zijn Geest verder onderwijs heeft

gegeven over de betekenis van Zijn persoon en werk. Wat alle geschriften van het Nieuwe Testament met elkaar verbindt is de boodschap van de ene God, van Jezus als Zoon van God en Heere en van het evangelie van Zijn kruis en opstanding. Al met al gaat het

hier om een goed leesbare inleiding die recht doet aan het zelfgetuigenis van de nieuwtestamentische geschriften.

P. de Vries, Waarder

Klassiek Licht (X)

“Gereformeerde Katholiciteit” (II, slot)

In zijn artikel “Het probleem van de oorlog” (1914) geeft Bavinck uiting aan zijn verbijstering over de wereldoorlog, die kort geleden is uitgebroken, een “vernietigingsoorlog”, die niet alleen veel mensen het leven kost, maar die ook grote geestelijke en zedelijke schade aan het christendom toebrengt. De oorlog heeft bij velen aanleiding gegeven tot scepsis ten aanzien van Gods voorzienigheid en liefde en ook niet zelden tot bittere spot, te meer daar alle partijen zich voor hun gelijk op God beroepen. En hoe groot is de schade, die wordt toegebracht aan de zending, die juist in de afgelopen tijd, ook van radicale zijde, gaandeweg waardering heeft gewonnen.

Het opstel “De navolging van Christus en het moderne leven”, dat Bavinck vier jaar later heeft geschreven, hangt nauw samen met het voorgaande artikel. Het is geschreven onder de indruk van de wereldoorlog, die, wanneer Bavinck een en ander schrijft, het vijfde jaar ingaat. Het opschrift boven de eerste paragraaf luidt: “De wereldoorlog en de navolging van Christus”. Bavinck constateert, dat het conflict tussen christendom en oorlog velen bezighoudt. Dit conflict staat echter niet op zichzelf. Het is “een onderdeel van die geweldige spanning die er voortdurend bestaat tussen het evangelie van Christus en de cultuur met haar verschillende elementen van staat, beroep, nijverheid, handel, wetenschap, kunst enz.” (259). Deze spanning doet zich vooral dan voelen, wanneer wij de Bergrede op ons laten inwerken. In de Bergrede richt Jezus zich tot mensen, die niet tot de hogere standen in de maatschappij behoren. Zij genieten geen aanzien en hebben geen macht, zodat zij totaal geen invloed kunnen uitoefenen. Zij moeten door hun goede werken hun licht laten schijnen voor de mensen, zodat deze hun hemelse Vader gaan verheerlijken. Het is Jezus om méér dan de gezindheid van het hart te doen; daar rept Hij zelfs met geen woord over. Hij spoort tot concrete daden aan.

Ook de gemeente in het apostolische tijdvak bestond voornamelijk uit eenvoudige mensen: wat in de ogen van de wereld dwaas, zwak, onaanzienlijk

en veracht was (I Corinthe 1: 26vv.). Smaad, laster, verdrukking en vervolging vielen de christenen ten deel. Vandaar dat zij, ervan overtuigd, dat zij de wereld – als het terrein van satan en van de demonen – behoorden te ontvluchten, zich in de eigen, kleine kring terugtrokken, door de apostelen aangespoord tot het beoefenen van de ‘passieve’ deugden, waarin Christus hun was voorgegaan, – de enige weg, waarlangs zij invloed op de wereld konden uitoefenen. Vgl. bijv. Romeinen 12: 9 - 21. Nergens in het Nieuwe Testament wordt de gemeente tot ‘actie’ opgeroepen, ook niet waar het de slavernij betreft, of voor eigen rechten op te komen, naar positieverbetering te streven, naar een staatsambt te dingen of zich anderszins op staatkundig terrein te laten gelden. Kinderen, vrouwen en onderdanen worden vermaand zich in alles te onderwerpen en gehoorzaam te zijn. De gelovigen worden opgeroepen om te bidden voor koningen en alle hooggeplaatsten.

Opvallend is de overeenkomst met het Oude Testament (met zijn voortdurende verwijzing naar de dienstbaarheid in Egypte!) inzake het opkomen voor hen, die verdrukt en vervolgd worden, en voor de hulpeloze en behoeftige medemens. Door het beoefenen van deze deugden heeft de gemeente in de eerste en de tweede eeuw een geweldige invloed op de wereld uitgeoefend. Toen het echter eenmaal zover was, kon de gemeente niet meer volstaan met het beoefenen van de passieve deugden: zij kreeg tot taak de wereld volgens de – eveneens in het onderwijs van Jezus en de apostelen besloten – beginselen van het christendom te hervormen en te vernieuwen.

De apostelen hebben in de navolging van Christus een belangrijke wijziging aangebracht. Door de Heilige Geest, de “andere Trooster”, ingeleid in de waarheid van Jezus’ persoon en werk, zagen zij in Jezus de Levensvorst, die aan de rechterhand van de majesteit Gods gezeten is. Hierdoor beperkte de navolging zich niet langer tot het voorbeeld, dat Jezus de zijnen tijdens zijn aardse leven gegeven had, zij richtte zich op de gehele Christus, de Christus in zijn pre- en in zijn post-existentie, de gekruisigde en verheerlijkte Christus, die niet alleen tot profeet en leraar gezalfd was, maar ook tot priester en koning. Jezus’ aardse leven blijft

voor de gelovigen wel een voorbeeld, maar “de apostelen denken er niet aan om letterlijk naar de Bergrede terug te gaan; zij gaan nergens in op de bijzonderheden die daarin worden aangegeven; zij beschouwen Jezus’ voorbeeld volstrekt niet als een model dat wij slaafs moeten kopiëren. Maar zij leggen nadruk op die deugden die Jezus in gehoorzaamheid aan de wil van de Vader heeft laten zien in zijn leven.” De gelovigen moeten Christus navolgen in de deugden van nederigheid, ootmoed en geduld (II Corinthe 8:9, Fil. 2:5, I Petrus 2:21), van reinheid en heiligheid (I Petrus 1:15, I Johannes 3:3 en 4:17, Efeze 4:10), in vergevingsgezindheid en liefde (Efeze 4:2 en 5:2, II Corinthe 10:1, Kol. 3:13). Zij moeten wandelen in het licht, zoals Hij in het licht is (I Johannes 1:7 en 2:3, Efeze 5:8).

Met dit apostolisch onderwijs staan wij ver boven de opvatting van de Bergrede als een nieuwe, meer volmaakte wet en van Jezus’ leven als een model, dat wij moeten nabootsen. Voor de apostelen is het voorbeeld van Christus een leerzame illustratie van de voornaamste deugden, die wij naar de eis van Gods wet moeten beoefenen. Vandaar hun vrij grote ruimhartigheid t.o.v. de dingen van de wereld. Afkeer van alles, wat tot zonde kan verleiden, maar niet van de wereld als schepping van God. Dus geen ascetisme. “Iedere gave, die goed, en elk geschenk, dat volmaakt is, daalt van boven neer, van de Vader der lichten ...” (Jacobus 1: 17). “Niets is uit zichzelf onrein” (Romeinen 14: 14). “... alles wat God geschapen heeft, is goed, en niets daarvan is verwerpelijk, als het met dankzegging aanvaard wordt” (I Timotheüs 4 : 4). En de godsvrucht is nuttig voor alles, omdat zij een belofte inhoudt van leven, in heden en toekomst” (Idem, vers 8).

Christendom en cultuur

De kerk heeft zich na de overwinning (met louter zedelijke en geestelijke middelen) op de wereld bij deze apostolische beginselen aangesloten: zij nam een positieve houding tegenover de cultuur van haar tijd aan. Wel stuitte dit – niet alleen bij ketterse en sektarische groepen, maar ook in de eigen gelederen – op heftige tegenstand, maar dit weerhield de kerk er niet van om op de ingeslagen weg voort te gaan. Na verloop van tijd evenwel sloeg zij naar een ander uiterste door: doordat de wereld de kerk binnendrong, ontwaakte de begeerte naar ‘de grootsheid van het leven’ en naar aardse macht. Tegen beide uitersten kwam de Reformatie in verzet. Met als uitgangspunt het *sola fide* ondergroef zij het ascetisme en maakte zij een einde aan de macht van de kerk over de natuurlijke levens-terreinen: geen andere synthese dan een, die via de

zedelijke weg tot stand kwam.

De kerken van de Hervorming zijn aan deze beginselen echter lang niet altijd trouw gebleven. Zij zijn er medeschuldig aan, dat na de zestiende eeuw heel het natuurlijke leven aan de heerschappij van Schrift en belijdenis onttrokken werd, waardoor de cultuur vandaag de dag als een zelfstandige en imposante macht tegenover de Kerk van Christus staat. Zal er echter sprake kunnen zijn van een synthese tussen christendom en cultuur, dan zal deze toch uitsluitend via de ethische weg tot stand kunnen komen, – de weg, die in de eerste eeuwen door de gemeente is bewandeld en die door de Reformatie weer principieel als de enig juiste weg is aangewezen.

In dit verband maakt Bavinck een drietal kanttekeningen:

- 1) De cultuur in de ruimste zin van het woord – d.w.z.: huwelijk, gezin, bedrijf, beroep, landbouw, nijverheid, handel, wetenschap, kunst, staat en maatschappij omvattend – kan nooit als een product van het christendom beschouwd kan worden.
- 2) Dit impliceert, dat de cultuur in al haar vertakkingen haar eigen leven leidt en haar eigen wetten kent. Het christendom dient dit leven (met zijn eigen regels) ten volle te eerbiedigen. Immers: de genade onderdrukt de natuur niet, maar herstelt haar.
- 3) Dit brengt met zich mee, dat aan het christendom m.b.t. natuur en cultuur een beperkte taak toekomt. Nooit verzet het zich tegen deze beide als zodanig, het verzet zich alleen tegen het bederf, dat er is ingeslopen. Hierbij bedient het zich – overeenkomstig het evangelie – alleen van geestelijke wapens, zoals ook de gemeente in de eerste eeuwen heeft gedaan, zij het, dat wij ons in een heel andere toestand bevinden, zodat de strijd tegen de moderne cultuur een totaal ander karakter draagt dan de strijd, die de Vroege Kerk tegen de Grieks-Romeinse beschaving gestreden heeft.

Dit geldt ook in zedelijk opzicht: de moderne samenleving kan niet zonder meer als ‘heidens’ getypeerd worden (al zijn er verschijnselen, die ons reden tot zorg en vrees kunnen geven): regering, wetgeving, rechtspraak, heel het officiële leven staat nog steeds onder invloed van de zedelijke normen, die aan het christendom ontleend zijn; staat en maatschappij rusten grotendeels nog altijd op christelijke fundamenten. En de navolging van Christus wordt ons niet, zoals in de eerste eeuwen het geval was, onmogelijk gemaakt.

In het laatste gedeelte van zijn betoog gaat Bavinck in op de gedachte, die bij deze en gene leeft, dat de

christelijke beginselen consequent en radicaal in staat en maatschappij toegepast dienen te worden, zodat elke oorlog afgewezen dient te worden. Bavinck is het met deze opvatting niet eens: een staat, die – uit liefde tot de naaste – zijn grondgebied, zijn zelfstandigheid en zijn vrijheid prijsgeeft, heft zichzelf en heel de rechtsorde op. En met betrekking tot de vraag, of christendom en oorlog met elkaar te verenigen zijn, benadrukt hij, dat een christelijke overheid geroepen is om naar vermogen de vrede te bevorderen, maar dat zij ook, als Gods dienaar, "het zwaard niet tevergeefs

draagt" (Romeinen 13: 4). Christenen behoren niet elke vorm van oorlog te veroordelen. Veeleer hebben zij de roeping om zich in oorlogstijd te gedragen zoals het volgelingen van Christus past.

Tot zover onze bespreking van Bavincks artikelen, neergelegd in de bundel "Gereformeerde Katholiciteit", die wij, net als de vorige uitgaven in de serie *Klassiek Licht*, hartelijk in de aandacht van onze lezers aanbevelen.

J.G. Barnhoorn, Nunspeet

Een zigeunerjongen

Wat ware liefde vermag!

Graag wil ik u deelgenoot maken van een ontmoeting die ik in oktober 2006 had in een klein boerendorp in Roemenië.

Tijdens een zondagavonddienst in het kleine witte kerkje (30 zitplaatsen maximaal) zong een groepje jongelui van de gemeente. Tussen hen in stond een prachtige bruine jongen met koolzwarte ogen vol overtuiging mee te zingen. Zijn liefde voor de Here Jezus spatte van zijn gezicht en houding af. Hij liet een diepe indruk op me achter.

Zoals gebruikelijk in dit mooie, maar arme land, werd ons (ik was daar met twee bevriende echt)paren) gevraagd of ook wij wat wilden zeggen en/of zingen.

Mijn Bijbeltje viel open bij Hebréeën 13: 14: "Want wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige. Laten wij dan door Hem Gode voortdurend een loffer brengen, namelijk de vrucht van onze lippen, die Zijn Naam belijden. En vergeet de weldadigheid en de mededeelzaamheid niet, want in zulke offers heeft God een welbehagen."

Nadat ik dit had gelezen (het werd meteen ook door de pastor in het Roemeens gelezen) werd het door de gehele gemeente met een "amin" letterlijk beaamd. Daarna zongen we een psalm.

Na deze eenvoudige maar indrukwekkende dienst kwam 'de bruine jongen' naar me toe, greep mijn hand en zei in zijn beste school-Engels: *Madam now you must sing in your language and I did it in mine, but in heaven we sing together!*

Wat op zo'n moment in je omgaat, valt moeilijk te beschrijven: je ziet en proeft een stukje Hemel!

Bij navraag naar wie hij was, bleek dat deze zigeunerjongen door een gezin uit de gemeente was opgenomen. Zij hadden nog meer pleegkinderen en verzorgden hen met veel liefde en de eenvoudige middelen die ze hadden. Hun rotsvaste vertrouwen op hun hemelse Vader had hen hun deur open laten zetten. Wat liefde vermag!

Enkele weken geleden deed ik navraag naar hem. Hoe was het hem vergaan? Hij bleek nu een eigen bedrijfje te hebben opgezet en kon goed voor zichzelf zorgen. Hij was de steun en toeverlaat van de pastor geworden en hielp mee met evangelisatiewerk enz.

Deze eenvoudige zigeunerjongen had bij mij een hemel-verlangen losgemaakt. Iets om naar uit te zien!

A. van Driel-van Houwelingen, Hoornaar

Korte berichten

Boekhandel Smit te Gouda organiseert op dinsdagavond 14 juni 2011 een lezing over het pas in de Nederlandse taal verschenen boek van Eugenio Corti *Het rode paard*. De lezing wordt verzorgd door dr. H. Klink. Plaats en tijd: Agnietenkapel, Nieuwe Markt 100 te Gouda; 19.45 tot 21.30 uur.

Op D.V. 25 juni 2011 houdt de vereniging "Protestants Nederland" in een zaal van de Pauluskerk te Dordrecht (Albertine Agnesstraat 2) haar jaarvergadering. 's Middags om 14.00 uur zal drs. B. Belder, lid van het Euro-parlement, een lezing houden over "Europa tussen secularisme en islamisme." Ieder belangstellende is hartelijk welkom.